

ANALIZA EFEKATA EVENTUALNOG POVEĆANJA MINIMALNE PLAĆE

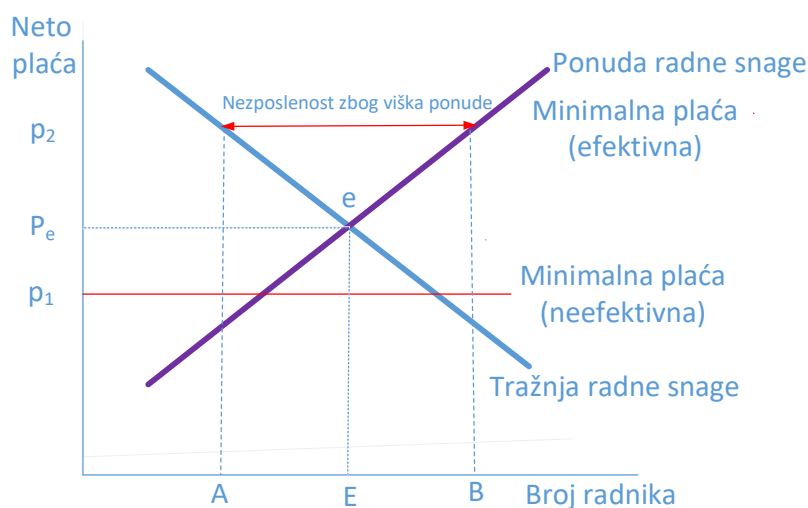
Povećanja minimalne bruto plaće u FBiH s aktualne razine od 301 eur na orijentaciono 444 eura (uz zadržavanje toplog obroka i prevoza) izazvalo bi snažne negativne efekte:

- smanjenje zaposlenosti zbog otpuštanja radnika i povećanje nezaposlenosti
- realociranje radne snage iz formalnog u neformalni sektor
- prigušenu inflaciju (troškovna inflacija se, zbog režima valutnog odbora, pretvara u depresiju tj. pad proizvodnje i zaposlenosti)
- obeshrabrivanje poduzetništva i
- slabljenje ino konkurentnost firmi.

Visoka minimalna plaća vodi otpuštanju radnika

Prema teorijskom modelu minimalne plaće, kad je minimalna plaća veća (npr. na razini p_2 na slici 1) od ravnotežne plaće (na slici 1 ravnotežna plaća je p^e)¹, povećanje minimalne plaće vodi povećanju nezaposlenosti. U tom slučaju dolazi do povećanja ponude radne snage i smanjenja tražnje radne snage, pa povećanje minimalne plaće vodi otpuštanju radnika.

Slika 1: Minimalna i ravnotežna plaća

Ako je minimalna plaća (npr. plaća p_1) ispod ravnotežne (plaća p^e), to nema uticaja na tržište rada – tržište djeluje kao da i nema minimalne plaće.

Dakle, ključno je da minimalna plaće ne pređe ravnotežnu veličinu plaće.

Potpuno deformirano tržište rada

¹ Ravnotežna plaća je ona pri kojoj su ponuda i tražnja radne snage jednake. Na slici 1 to je veličina plaće od p^e pri veličini radne snage E .

U izrazito dualnoj ekonomije (formalni spram neformalnog sektora,² javni spram privatnog sektora. razvijeni kantoni spram nerazvijenih itd.) i uvelike heterogenoj (po djelatnostima i profesijama i sl.) tržišta rada nije funkcionalno, što se vidi po:

- velikom disparitetu plaća javnog i privatnog sektora (2:1)
- velikom disparitetu plaća po regijama (1.5:1)
- velikom disparitetu plaća po djelatnostima (1:4)
- velikom disparitetu plaća po profesijama (?)

Od tri radnika u FBiH jedan radi u javnom sektoru a dva u privatnom (očito prevelik nerazmjer u zaposlenosti). Disparitet je vidljiv po uticaju javnog sektora na prosječnu plaću ekonomije - najjednostava nije kazano: $1 \times 1500 \text{ KM} + 2 \times 750 \text{ KM} = 1000 \text{ KM}^3$.

Velik je broj radnika javnog sektora s marginalnim doprinosom rada jednakim ničtici uz istodobno visoku plaći, pa oni s pozitivnim marginalnim doprinosom tj. radnici privatnog sektora imaju plaću nižu od svog marginalnog doprinosa agregatnom dohotku. Privilegiran položaj neefikasnog javnog sektora, vidi se i po tome što minimalna plaća javnog sektora ne može biti niža od 70 % prosječne plaće.

Ekonomске posljedice dualnosti su pogubne: niska produktivnost ekonomije (nizak bruto domaći proizvod po zaposlenom) i niska konkurentnost.

Prekomjerna potrošnja u odnosu na proizvodnju

Neuravnoteženost ekonomije FBiH ilustrira tabela 1 koja pokazuje bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku i stvarnu individualne potrošnju⁴ zemalja članica te zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja (kraće kazano: EU familije⁵).

BiH je skoro na trećini (preciznije 31%) prosjeka EU familije kad se radi o proizvodnji (BDP po stanovniku) a kad se radi o potrošnji skoro na polovici prosjeka EU familije (preciznije na 45%). To je ekonomija s najvećim nerazmjerom proizvodnje i potrošnje (v. kolonu 4 tabele 1).

Tabela 1. BDP pc i SIP pc, 2019

Zemlja	BDP pc	SIP pc	(SIP-BDP)/BDP
1	2	3	4
BiH	31	45	0.4336
Albanija	30	43	0.4077
Crna Gora	49	66	0.3427
Srbija	40	54	0.3372
Grčka	66	86	0.3026
Turska	58	74	0.2706

² Oko 90-tak hiljada radnika je zaposleno u neformalnom sektoru.

³ Ukupna formalna zaposlenost FBiH iznosi 455, radnika, od čega zaposlenost javnog sektora iznosi 175,000 radnika, a privatnog sektora 355,00 radnika.

⁴ Kod usporedbe proizvodnje i potrošnje zemlje, EUROSTAT koristi bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku i stvarnu individualnu potrošnju (SIP) po stanovniku. BDP je prvenstveno pokazatelj proizvodne aktivnosti a SIP materijalnog blagostanja domaćinstva.

⁵ U obzir su uzete zemlje koje imaju zakonom utvrđenu minimalnu plaću.

Rumunija	69	87	0.2628
S. Makedonija	37	46	0.2367
Litva	83	101	0.2255
Bugarska	52	64	0.2245
Portugal	78	95	0.2181
UK	102	124	0.2157
Poljska	72	87	0.2109
Latvija	68	78	0.1513
Francuska	104	120	0.1506
Njemačka	118	134	0.1376
Hrvatska	64	73	0.1361
Španija	89	100	0.1189
Slovačka	69	76	0.1029
Belgija	116	125	0.0810
Slovenija	88	91	0.0435
Mađarska	72	74	0.0269
Češka	91	94	0.0227
Estonija	83	84	0.0123
EU-21=100	100	100	0.0000
Nizozemska	126	125	-0.0035
Malta	98	94	-0.0489
Luksemburg	256	149	-0.4190
Irska	190	105	-0.4492

Izvor: EUROSTAT

Velik broj radnika s minimalnom plaćom⁶

Oni koji su znatno ispod stare minimalne plaće, kojih i FBiH ima oko 25,000, će ostati u toj zoni i u slučaju povećanja minimalne plaće jer ne dolazi do pooštavanja inspekcijskih i sličnih mjera; štaviše, njihov broj će se povećati.

Broj radnika s aktualnom minimalnom satnicom (neto plaćom u rasponu 400-440 KM) iznosi 86,490. To znači da 17.4% ukupnog broja radnika odnosno 25 % ukupnog broja radnika privatnog sektora prima minimalnu plaću.

Broj radnika s minimalnom plaćom prelazi 10% ukupnog broja zaposlenih u svega pet zemalja EU: Slovenija (15.2 %), Bugarska (14.1 %), Rumunija (13.3 %), Poljska (12.1 %) i Francuska (11.6 %) (Eurostat, 2021).

Kad bi se u obzir uzeli ne samo radnici FBiH s minimalnom plaćom (s plaćom u rasponu 400-440) nego i oni s plaćom ispod 400 KM ukupan broj radnika bi iznosio 112,737. Na to bi se trebao dodati i izvjestan broj radnika neformalnog sektora.

---

⁶ Prema Eurostatu, pod brojem radnika s minimalnom plaćom podrazumijevaju se oni s plaćom rasponu od 95% do 105% minimalne plaće.

Prevelik jaz između bruto i neto plaće

Kako tabela 2 pokazuje, regija kojoj (F)BiH pripada (Europa) kao i skupina zemalja kojoj pripada (zemlje s višim srednjim dohotkom) ima niže oporezivanje minimalne plaće nego (F)BiH. Uz izuzetak Mađarske, nema zemlje na planeti gdje radnici nose manje kući no u (F)BiH.

Tabela 2: Odnos bruto i neto plaće do regijama i dohodnim skupinama; 2019

Regija	Porez na dohodak	Socijalni doprinosi	Neto plaća
Afrika	1	7	92
Amerike	1	8	90
Arapske zemlje	0	8	92
Azija i Pacifik	3	9	88
Europa i Centralna Azija	9	10	81
Svijet	3	9	88

Dohodna skupina	Porez na dohodak	Socijalni doprinosi	Neto plaća
Niski	0	7	93
Niski srednji	3	8	93
Gornji srednji	2	9	89
Visoki	5	10	86
Svijet	3	9	88

Izvor: ILO (2020)

Aktualna veličina minimalne plaće

Kod međunarodne usporedbe minimalnih plaća (i drugih varijabli) koristi se paritet kupovne moći (purchasing power parities (PPPs)) radi dovođenja razina cijena na istu razinu⁷.

Ako se promatraju plaće u nominalnim iznosima i koristi devizni kurs za konverziju, dobija se pogrešna slika u odnosu na sliku u standardima kupovne moći. Primjerice, 1. januara 2021. raspon minimalnih satnica u EU se kretao od 1 do 6.6, što znači da je najveća minimalna plaća bila skoro sedam puta veća od najmanje. No, kad se minimalne plaće izraze u standardima kupovne moći raspon se smanjuje na 1:2.7 (najveća minimalna satnica nije ni tri puta veća od najmanje minimalne plaće.⁸

⁷ EUROSTAT izražava minimalne plaće zemalja u standardima kupovne moći tj. vrši njiovu konverziju u umjetnu zajedničku vrijednost tj. u standarde kupovne moći (Purchasing Power Standard, PPS).

⁸ Vidi detaljnije na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics

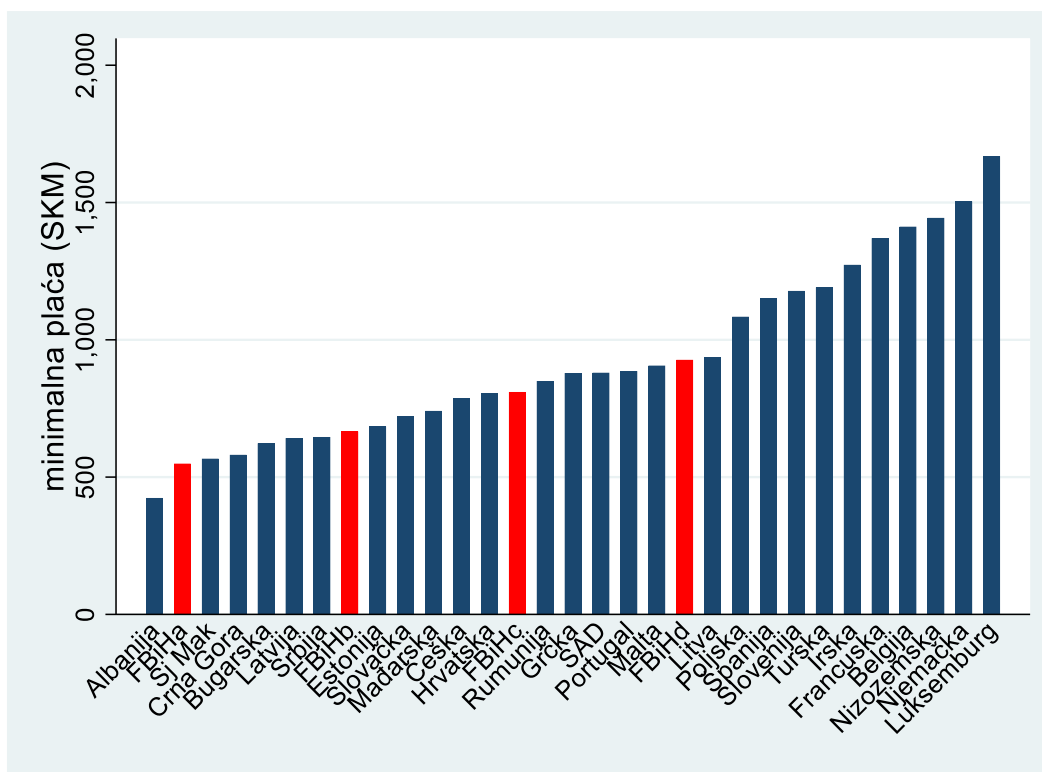
Tabela 3: Minimalna bruto plaća; EU familija, 1. 1. 2021.

Grupa	Zemlja	Minimalna plaća (u eurima)	Minimalna plaća (u SKM)
Grupa 1	Bugarska	332	623
	Mađarska	442	741
	Rumunija	458	850
	Latvija	500	642
	Hrvatska	563	805
	Češka	579	788
	Estonija	584	684
	Poljska	614	1084
	Slovačka	623	721
	Litva	642	936
Grupa 2	Grčka	758	879
	Portugal	776	886
	Malta	785	906
	Slovenija	1.024	1178
	Španija	1.108	1151
Grupa 3	Francuska	1.555	1370
	Njemačka	1.614	1.504
	Belgija	1.626	1.412
	Nizozemska	1.685	1444
	Island	1.724	1273
	Luksemburg	2.202	1.668
	Albanija	243	424
	S. Makedonija	282	567
	Crna Gora	331	581
	Srbija	366	646
	Turska	393	1.191
	SAD	1.024	880
FBiH	FBiHa (aktualna)	301	549
	FBiHb (aktualna + topli obrok i prevoz)	365	666
	FBiHc (570 KM neto)	444	810
	FBiHd (570 neto + topli obrok i prevoz)	508	927

Izvor: EUROSTAT

Kao što slika 2 pokazuje, povećanje aktualne minimalne plaće na neto minimalnu plaću od 570 KM uz zadržavanje aktualne politike oporezivanja te zadržavanje neoporezivih naknada u vidu toplog obroka i prevoza rezultiralo bi minimalnom plaćom u veličini 927 eura standardne kupovne moći pa bi svega 11 EU zemalja imalo veću minimalnu plaću od FBiH-

Slika 2: Minimalne plaće; razne zemlje, 2021 (u eurima standardne kupovne moći)

Izvor: EUROSTAT, za FBiH vlastite kalkulacije na bazi Eurostatovih parametara

Zaključak

Disparitet na račun najranjivije skupine radnika, nastao u razdoblju 2016.-2020, se mora ispravljati.

Prvi korak u tom pravcu bi bio uvođenje višestruke minimalnu satnice po sektorima, potom korigiranu po kantonima.

U međuvremenu je potrebno pripremiti dodatnu studiju koja će osigurati pouzdanu statističku i ekonometrijsku osnovu za pravilno provođenje politike minimalne plaće.